

A KULTÚRA TÉRALAKÍTÓ EREJE DUNAÚJVÁROS PÉLDÁJÁN KERESZTÜL

GAJZÁGÓ GERGŐ¹ – MORVAY SZABOLCS²

Összefoglalás

A kultúrának társadalom-, gazdaság- és térformáló ereje is van, minél tudatosabb a használata, annál erősebb. Cikkünk első részében áttekintjük a kultúra és a tér kapcsolatát, a második részben pedig egy konkrét példát vizsgálunk meg. Dunaújváros esetében láthatjuk, hogy számos egyedi vonással rendelkezik a kultúra és annak terei, ami egyrészt a város tervezett voltából ered, másrészt az évtizedek során kialakult kulturális élet sajátos erősségeiből (Szoborpark, modern művészetek). Az alábbi cikkben felvázolt vízió erősen épít erre az egyediségre, hiszen ezzel emelkedhet ki Dunaújváros a vidéki középvárosok sorából.

Kulcsszavak

Dunaújváros, fejlesztés, kultúra, tér

Summary

The culture has a power to form the local society, the economy and the space itself, the more aware is its application, and so much more powerful is its effects. In the first part of our article we review the relationship between culture and space, then in the second part we examine a specific example. We can see in the case of Dunaújváros, that the culture and its spaces have a lot of unique feature, which spring from the planned past of the town and the unique strengths of the cultural life (Sculpture park, contemporary arts). The vision outlined in the article based strongly on this uniqueness, because Dunaújváros can emerge from the rural medium cities.

Key words

Culture, development, Dunaújváros, space

¹ PhD hallgató, Széchenyi István Egyetem; e-mail: gajzago.gergo@sze.hu

² PhD hallgató, Széchenyi István Egyetem; e-mail: morvsz@sze.hu

Bevezetés

A kultúra tartalom. Bővebben szellemi tartalom. Kritériumként fogalmazhatjuk meg, hogy olyan minőséget képvisel, mely okán értéknek tekintünk rá. Érték mivolta magára vonja a különleges figyelmet, különleges bánásmódot, támogatást, kibontakozása elősegítésének törekvéseit. Mint minden tartalom, a kultúra is helyet követel magának, teret igényel, szükséges számára egy milió, melyben életképes, gördülékeny, gazdaggá, erőteljessé és teljessé válhat. Azonban tudjuk, hogy a kulturális tartalmak – legyen szó akár a népművészetről, galériákról, múzeumokról, zenei koncertekről – jellegzetesek. Sajátos igényeik vannak a minőségi megnyilvánuláshoz, más módon kell elősegíteni életképességét, mint ahogyan például egy startup cégnek vagy egy járműipari vállalatnak. Milyen a kultúra „ipari parkja”? Milyen támogatás-politikát kíván? Milyen infrastrukturális környezetet? Milyen szakmai tudás kell egy koncertterem akusztikai rendszeréhez? Érdemes-e különböző kulturális elemeket közel telepíteni egymáshoz, negyedekbe, vagy előnyösebb szétszórni egy város különböző pontjaira? Voltaképpen összevontan azt a kérdés tehetjük fel, hogy mi a kultúra tere?

Ha érdemben kívánjuk megvitatni a kérdést, szükséges tudnunk, hogy mi is tulajdonképpen a tér. Meg kell ismernünk a különböző térstruktúrákat, a térhasználat teret alakító mechanizmusait, a tér törvényszerűségeit, korlátait, benne rejlő lehetőségeket. A tartalom, mellyel be kívánjuk tölteni a teret, a jelen dolgozatban a kultúra illetve a művészeti világ. Tehát értelmeznünk kell a kultúra fogalmát, sajátosságait, hiszen ezen sajátosságok maguk igényei szerint formálják azt a teret, melyet elfoglalnak. Ugyanakkor a tér is hatással van a kultúra jellegére, mind tág értelmezésben, mind szűk értelmezésben. Érdemes gondolni a különböző népek kultúrájára, melyet környezetük jellegzetessége formált, mint például az olasz vagy görög temperamentumot a mediterrán környezet. Szűkebb viszonylatban egy város kulturális terei, mint műhelyek alapvető feltételei egy kreatív kör szellemi fejlődésének, kibontakozási lehetőségeinek. Azonban ha egy város elrozsdásodott, szürke arculatú, depressziós hangulatú, nem rendelkezik inspiráló terekkel, nincs mozgástere a kreatív megnyilvánulásoknak, nincsenek koncerttermek, közösségi klubok, az eltompuló, beszűkítő hatással van a kultúrát magukban hordozó egyénekre és a kultúra életképességét csorbítja.

Végző soron egymástól való kölcsönös függés figyelhető meg a tér és a kultúra között. Interdependencia és egymásra hatás. A tér és a kultúra kapcsolatát sokféle módon közelíthetjük meg. A két szélső pont a tág értelmezés illetve a szűk értelmezés. Jelenti ez főként a tér tág és szűk értelmezését, vagyis makroterektől (globalizált világ vagy nagyváros) a szűk terekig (kulturális negyed) való vizsgálódását az interdependenciának. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a modern társadalmi és gazdasági folyamatok alakító hatásait mind a kulturális tartalmakra, mind a terek formálódására, melyek közül a globalizáció az elsődlegesen kiemelendő folyamat. Végül a vizsgálódás, illetve a dolgozat célja olyan tudományos adalékok szolgáltatása, mely egy város vagy térség struktúra váltásához kíván elméleti alapot nyújtani a kreatív vagy tudásalapú gazdaság felé való elmozdulásban, illetve ha nem is szerkezetváltás volna szükséges egy régióban, akkor a kreatív és kulturális milió térnyeréséhez járulhat hozzá a főként egy-típusú gazdasági szerkezetre berendezkedett regionális gazdaságok számára.

A tér értelmezése

A kultúra térben zajlik. Kitölti a teret. A térre egyfajta formaként, keretként tekinthetünk. Amíg a teret nem tölti ki valamilyen kulturális vagy más tartalom, addig térstruktúráról még nem beszélhetünk. A térstruktúra kialakulása a használat során történik, illetve a térszemlélet is formálja. A tartalom jellege határozza meg a használati módot, illetve befolyásolja a szemléletmódot. Ha kulturális tartalomról beszélünk, speciális a térhasználat, speciális a funkció, illetve a szemlélet is egyedi vonásokat hordoz magában. Természetesen tartalommal

ki nem töltött tér csak elviekben létezik, mindig magában foglal valamilyen szándékot, valamely igény megtestesül benne. A különböző szándékok a homogén teret diverzifikálják, részekre bontják, azonban a részek nem különülnek el teljesen egymástól, valamilyen módon kapcsolódnak egymáshoz, mind horizontálisan, mind pedig vertikálisan. Gondolhatunk itt akár egy kulturális negyedre, ahol számos kis téregység található egyedi tartalmakkal – galériák, koncerttermek, kézműves műhelyek –, azonban a téregységek össze is kapcsolódnak, hiszen együttesen kialakítanak egy sajátos hangulatot, mely az egész kulturális negyedet áthatja, illetve kommunikáció zajlik, információ átadás, ötlet-szerzés, egymásra hatás történik. Mindezen viszonyok elrendeződést kreálnak, térstruktúrát (Faragó 2003).

A tér értelmezése esetünkben túllép a fizikai tér természettudományos megragadásán, mérésén, leírásán. Fizikai vagy anyagi megjelenése keret, egy alap, melyet funkcióval a társadalom illetve valamely egyének, csoportok töltenek meg. A térstruktúrát az adott funkcióknak megfelelően kell kialakítani, tehát a lehető legalkalmasabbá kell tenni a teret az adott tartalom követelményei szerint. A tér tehát társadalmi, politikai, gazdasági kreáció, azonban nem mutat statikusságot, folyamatosan alakul (Faragó 2012).

Kiemelhető tehát a térstruktúra kialakítása során a szemléletmód illetve a funkció, mint téralakítási elvek, kritériumok. A szemléletmód magyarázására példaként lehet említeni Bender és Taylor (1990) tanulmányát, melyben New York belvárosának építészetét befolyásoló elveket, szempontokat mutatnak be egy nyolcvanas évekbeli példán keresztül. Történetesen két szempontot állítanak szembe egymással, a horizontális jelleggel a vertikális jelleggel. A horizontális jelleg egységes, ötszintes épületeket jelentett, a vertikális pedig égbe nyúló, város fölé magasodó épületeket, felhőkarcolókat. Mind a két irányzathoz jelentéstartalmat kapcsoltak az akkori tervezők, a horizontális jelleg polgári minőséget, közcélúságot fejez ki, a vertikális viszont a kapitalizmus felülkerekedő hatalmát szimbolizálja. A tanulmányban említett konkrét beépítendő területen a tervezők a közszféra értékei iránti lojalitást kívánták előtérbe helyezni, így a tradicionális, horizontális szerkezetet javasolták a Városfejlesztési Társaságnak. A tanulmányból élesen kiviláglik miként játszik szerepet a szemléletmód a térstruktúra alakításában. Ha a tervezők illetve döntéshozók konzervatív beállítottságúak, akkor horizontális módon építenek, ha a szemléletmódjuk kapitalista, gazdasági és technikai elveken nyugszik, akkor vertikális jelleg az uralkodó.

A példa által megragadható, hogy a szemléletmód kizárhatatlan hatás a tér alakításai során. Érdemes tehát elemezni, hogy egy kulturális produktum, kulturális tartalom milyen szemléletmódot feltételez. Alapvető, hogy a középpontban valamilyen érték szerepel, méghozzá szellemi alkotás. Gondolhatunk például egy galériára, ahol festmények, szobrok képezik a hely funkciójának tárgyát. A szemszélet, mely formálja a teret, a műalkotások magas eszmei értékét igyekszik előtérbe helyezni, kisugározni, vagyis egyfajta szellemiséget kíván kifejezni. Ahogyan a korábbi példában a közcélúság, polgári hagyományok volt a szemléletmód, mely horizontális beépítést követelt, úgy a kulturális tartalmak valamiféle szellemiséget közvetítenek. Megragadható általa a hely szelleme, a genius loci, annak okán, hogy ez a tér a művészet által birtokba vett közeg. A tér struktúráját úgy kell kialakítani, hogy ne korlátozza a szellemiség kibontakozásának esélyeit. A szellemiség kibontakozása azt is jelenti, hogy képes szétterjedni, túllépni eredeti falainak határán.

A kultúra térnyerése

A kulturális szellemiség szétterjedésére példának hozható fel a hetvenes években az Egyesült Államokban lezajlott folyamat (Wessely 2005). Akkoriban sok olesó belvárosi ingatlan üresen állt, melyekbe művészek kezdtek beköltözni. Ezeket a bérházakat műteremmé, műhelyé, próbatermekké, színházi próbateremmé alakították át. Őket aztán a szakértelmiség érkezése követte, társadalomtudósok, pedagógusok, diákok, médiamunkások. A következő lépcsőfok a környéken való művészeti galériák, kávézók nyitása, egzotikus éttermek, lemezboltok,

kézműves boltok megjelenése. A folyamat felvitte az ingatlanárakat, például Chicago városában, lezúllott kerületekben a művészek ideköltözése után másfél évtized sem kellett ahhoz, hogy tízszeresére növekedjenek az ingatlanok árai. Vonzóvá váltak aztán ezek a kerületek, gazdasági fellendülés is történt, minek következtében orvosok, ügyvédek, majd üzletemberek, tőkésék is beáramoltak.

Felfigyelhetünk arra a folyamatra, mely a környezet attraktívává válásáról szólt a korábbi példában, vagyis a kulturális tartalmak vonzóvá tették az adott területet sokak számára. A gondolat nagyon sok szerzőt foglalkoztatott, akik megállapították, hogy egy magas színvonalú kulturális környezet előmozdítója a tudás alapú gazdaságnak, illetve attraktivitást hordoz a magasan képzett munkaerő számára, vagyis túlmutat önmaga határán, városfejlesztő, gazdaságfejlesztő ereje van a kultúra térnyerésének (Dziembowska-Kowalska-Funck 1999).

A gazdaság érzékeny a kultúrára, illetve a kulturális javakat igénybevevőkre. A helyi kultúra része a város imázsának, kreatív környezetet teremt, nem beszélve arról, hogy színhelyt ad a társadalmi életnek, kapcsolatoknak. (Fábián-Tóth 2013)

Azonban a kulturális környezet illetve a kulturális tartalmak nemcsak élményt nyújtanak a társadalom számára. Amikor kreatív gazdaságról beszélünk, a gazdaság szó kifejez egzisztenciális szempontokat is, illetve a gazdaság egy sajátos, szellemi képességekre épülő ágazatát. Ugyanakkor a kreatív gazdaság, de akár a tudás alapú gazdaság a társadalom történelembe nyúló fejlődése során bontakozik ki. Tulajdonképpen a századok változások sorát hozta magával a gazdaságban is. Az ipari kapitalizmus helyett ma már posztindusztriális vagy posztfordi gazdaságról beszélhetünk. Az ipari tömegtermelést háttérbe szorítja a szolgáltatások jelentősége, mélyül a cégek, szektorok, régiók közötti munkamegosztás. A folyamatokat a gazdasági sikeresség iránti igény indukálja. A gazdasági sikeresség iránti igény felteszi a kérdést, mi áll mögötte? Az előbbieken felsoroltak mellett napjainkban felszínre tör a kreativitás, mint sikerességi faktor. Gunnar Törnqvist valamint Ake Andersson svéd tudósok a nyolcvanas években elsőként mutatott rá a tudás illetve a kreativitás területi fejlődésre gyakorolt hatására (Kovács et al. 2011).

A kreatív gazdaság

A kreatív gazdaság illetve a kulturális gazdaság terei elemezhetők, leírhatók. Egyfajta feltételrendszerként is vehetjük, melyek megléte vagy alakítása előmozdítja ezen terület megteremtődését. Törnqvist (1983) megalkotta a „kreatív miliő” fogalmát, melynek négy alapköve: az emberek közötti információáramlás, a tudás (információk birtoklása), a kompetencia (a megszerzett tudás alkalmazása), a kreativitás. Andersson (1985) szerint a kreatív gazdasági miliőnek hat kulcsfontosságú eleme van:

- szilárd pénzügyi alapok,
- magas szintű tudás és kompetencia,
- a tapasztalt szükségletek és a meglévő lehetőségek közötti egyensúlytalanság,
- sokszínű társadalmi-gazdasági környezet,
- jó közlekedési és telekommunikációs lehetőségek,
- strukturális instabilitás (bizonytalanság a jövőre nézve), amely szinergikus fejlődést tesz lehetővé.

Napjainkra már számos szerző hangsúlyozta, hogy a regionális fejlődés egyik kiemelendő alappillére a kreativitás, melynek melegágya a kreatív környezet, sőt, a szakirodalom ma már kreatív gazdaságról is beszél. A kreatív gazdaság meghatározásához elsősorban a kulturális gazdaság definíciójából kell kiindulni. A kulturális gazdaságon belül érdemes elválasztani egymástól a kulturális szolgáltatásokat a kulturális termékipartól. A kulturális szolgáltatás túlnyomó részben az állam által biztosított szolgáltatásokat jelentik,

mint oktatás, közművelődés és természetesen a művészetek intézményes fenntartása. Az ágazat foglalkoztatottainak számát tekintve jelentős gazdasági szféráról van szó, nem beszélve az utóbbi évtizedekben való növekedéséről. A kulturális termékipar inkább piaci alapú tevékenységet takar, mint a média, könyvkiadás, reklám, szórakoztatóipar, divat, művészeti cikkek. Azonban a szakirodalom mára már többet ért a kreatív gazdaság fogalmán a kulturális gazdaságnál (Kovács et al. 2011).

A kreatív gazdaság jellemzői között felsorolható a viszonylag kis cégméret, a nemzetközi hálózatosodás iránti készletesség, illetve magas üzleti rugalmasság. A nagyvárosokban, illetve azok valamely városnegyedeiben lelhető fel leginkább. (Timár 2006)

A telephely-elméleti oldalról vizsgálva megtudhatjuk, hogy a kreatív gazdaság a „kemény” telepítő tényezőkkel szemben (nyersanyag előfordulása, elérhetőség, kiépített infrastruktúra) „puha” tényezőktől függ. Ilyen puha tényezők a szellemileg inspiráló kulturális környezet, gazdag történelmi hagyományok, helyi társadalmi klíma, társadalmi viszonyok, lakókörnyezet, közterek minősége, illetve azok kihasználása (rendezvények). A városok politikájukban egyre inkább törekszenek a kreatív gazdaság számára fontos tényezők megteremtésére (Kovács et al. 2011).

Kulturális tervezés

A városok alakulása, változása, fejlődése állandó folyamatok, melyeknek egy része tudatos munkája az önkormányzatoknak. Természetes célja valamennyi városnak az élhetőség illetve vonzóság, mely ismérvek alapja többek között a természeti és kulturális környezet.

A városok életminőségével kapcsolatos kérdések látószögébe került az utóbbi évtizedekben a kultúra is, oly mértékben, hogy a „kulturális tervezés” kifejezéssel kibővült a várostervezők, önkormányzati tisztségviselők, közösségi művészek, illetve a kulturális erőforrásokban, művészetekben jártas csoportok, egyének szókincse. Napjainkban a környezet tervezésekor a kulturális erőforrásokat is figyelembe veszik, illetve növekszik azoknak az önkormányzatoknak a száma, ahol külön kulturális tervezőket neveznek ki „kulturális tervek” készítésére (Fábián 2010).

A tervezők között fel kell sorakoztatni közgazdászokat, geográfusokat, antropológusokat a rajzolókkal együtt. A városok tervezése nem technikai feladat, a polgárok megújulását is szolgálnia kell, melyben a város kulturális életének elsőrendű szerepe van. Ahhoz, hogy a tervezésbe mélyebb aspektusokat is bele lehessen olvasztani, fel kell mérni a város rétegeit, múltját, lakóinak elképzeléseit. Patrick Geddes skót biológus és szociológus alapelvei 1918-ból köszönnek vissza korunk városfejlesztéseiben (Geddes 1918).

A kulturális tervezés természetesen nem lehet előre való a város kritikus kérdéseinél, mint leromló városrészek, bezárt üzletek, hajléktalanok. Éppen ezért a kulturális erőforrások stratégiai és integrált hozzáadása kell hogy legyen a közösségi fejlesztéshez. Ennek értelmében a kulturális tervezés a városi és közösségi fejlesztés része, melyet utólagosan nem lehet megvalósítani, illetve kapcsolódik a fizikai városfejlesztéshez, a gazdasági célokhoz, a társadalmi igazságosságból fakadó kezdeményezésekhez (Fábián 2010).

A kulturális tervezés lépései közül elmaradhatatlan a közösségi igények feltérképezése, a közösség bevonása a tervezési folyamatba, illetve a hosszú távú tervek stratégiai tervben, a rövid távú tervek intézkedési tervben való dokumentálása. A kulturális sokszínűség fogalma is meg kell, hogy jelenjen a gondolkodásban, ez azt jelenti, hogy fel kell ismerni a közösség egységen belüli csoportjait, eltérő kulturális igényeit, illetőleg figyelembe kell venni azokat. Nemcsak a közösségen belül vannak eltérő igények, hanem a kulturális erőforrások is különböző területekre bonthatók. A hagyományos művészeti erőforrások mellett, a kulturális turizmus, a kultúra-ipar, a szabadidő és kikapcsolódás, a városi és utcakép más-más tervezési logikát kívánnak, illetve valahol kapcsolódniuk is kell egymáshoz. A kulturális

tervezés egyben felfedezése a közösségben és a térben rejlő kulturális erőforrásoknak, mint kulturális örökség, műemlékek, történelem. Eredménye amellett, hogy másoknak bemutatható, a közösség identitásának erősítése is. A kulturális fejlesztés és tervezés lassanként túllép önmagán. Mint ahogyan az ipar alapú társadalom átalakul tudás alapú társadalommá, úgy beszélhetünk célszerű esetben kultúra alapú várostervezésről, vagy kreatív gazdaságról, mely a szellemi tulajdon térhódítása mellett, az emberi kapcsolatok minőségének fejlődése által erőteljesen hat egy város erejére (Fábián 2010).

Dunaújváros kulturális terei

Dunaújváros egy fiatal iparváros, amely az '50-es évektől kezdődően épült egy nagy acélgár lakótelepének. A tény, hogy a lakótelepből és annak igencsak vegyes – és sokszor nem is a társadalom krémjének számító – lakosaiból (Szirmai 1988) várossá tudott válni, abban jelentős szerepe van a kultúrának, és így a kultúra tereinek is.

Az első és egyik legfontosabb ilyen színtér a Bartók Béla Művelődési Központ és Színház, amelynek épülete a szocreál építészet minden jelét magán viseli, de a 10 évvel ezelőtti felújításának köszönhetően a város egyik ékköve. Saját kamaraszínházi, valamint több mint 10 éve táncszínház társulata van, igazgatója a Jászai-díjas Őze Áron. Kiemelendő tevékenysége az iskolaszínház, amelyben profi és amatőr művészek közös munkájával jön létre egy-egy produkció. A színházhoz volt kapcsolható az igen sikeres és nagy múltú (19 éves) Viadana Kamarakórus, amely a kulturális életet érintő egyre több nehézség miatt 2016 tavaszán megszűnt.

A színház épületét 1953. december 31-én adták át, mint kultúrház. Az első évtizedekben csak befogadó intézmény volt, csupán a '70-es évektől indultak saját bemutatók. A felújítás során egy technikailag is modern kulturális tér alakult ki, kiváló színpadi, fény- és hangtechnikával. A színház épülete mellett található az intézményhez szervesen kapcsolódó Petőfi Művészeti Liget, ahol a nyár folyamán szabadtéri színpadi és zenepaviloni előadásokat hallhatnak a város kultúrára fogékony lakói. Ezek a sokszor különleges produkciók jelentős tömeget vonzanak minden nyáron.

A kultúra egyik speciális tere a főtéren található Intercisa Múzeum, amelynek épülete pártházként indult, a múzeum csupán 1970-től működik itt. Az intézmény 1975-től viseli az Intercisa nevet, amely a Dunaújváros területén feltárt római kori település neve volt. A múzeum a város és környékének történelmi emlékeit gyűjti és mutatja be állandó és időszakos kiállítások keretében. A római kori leletek mellett középkori és újkori leletek is megtekinthetőek, valamint Dunapentele (amely település mellé épült a város) két világháború közötti történelme és természetesen magának a városnak a története is. A múzeum azonban nem tölt be jelentős vagy aktív szerepet a helyi kulturális életben és akciókban, a történelmi témájú előadások is jellemzően a könyvtárban találnak helyet. Talán ennek köszönhetően is a Modern Városok Program keretében az épületben szállodát kívánnak kialakítani, míg a múzeum kikerül a városközpontból.

A Munkásművelődési Központ (MMK) és a vele egybeépült József Attila Könyvtár a belváros és a leginkább munkások által lakott Római városrész határán fekszik, így térbeli elhelyezkedésével is a belváros és a kultúra felé vonzza a panelrengeteg lakosait. Az intézmény 1974-től számos klub, kreatív és művészeti csoport (pl. a nemzetközi hírű Dunaújvárosi Vasas Táncegyüttes), kiállítás és egyéb rendezvény otthona, igazi – többé-kevésbé pezsgő – közösségi tér.

A belvárosban található az 1953-tól működő Sándor Frigyes Zeneiskola, ahol szinte minden hangszer oktatására sor kerül mind a mai napig. A növendékek számára rendszeres fellépési lehetőséget biztosít az intézmény nem csak Dunaújvárosban, hanem Magyarországon és külföldön is. Az iskola égisze alatt működik a klarinétegyüttes, a harmonikazenekar és a vonószeneke, valamint a Sándor Frigyes Zeneiskola Fúvószeneke.

Érdekesség, hogy a városban még két fúvószenekar működik évtizedek óta: a Dunaferr Koncert Fúvószenekara (azaz a Tűzoltózenekar), amelyet a vállalati szféra finanszíroz, valamint a Collegium Musicum rézfúvós együttes, amelynek háttérét a Dunaújvárosi Zenei Egyesület adja. Így elmondható, hogy mindhárom szférának – állami, vállalati, civil – saját fúvószenekara van.

Szintén a belváros szívében található a Dózsa Mozicentrum, amely – a többi kulturális szintérhez hasonlóan – építészetiileg is meghatározó épülete a városnak. A mozi manapság már nem olyan divatos szórakozási forma, de az intézményben található a Galéria Jazz Klub is, amely rendszeres otthona a kedvelt jazz és alternatív zenei előadók koncertjeinek. A mozi épülete azonban jelenleg inkább kihasználatlan kapacitás kulturális és közösségi téren.

A kultúra megjelenésének modern és igen elterjedt terei a fesztiválok, amelyek természetesen Dunaújvárosban is megjelennek. Itt két rendszeresen megrendezésre kerülő fesztivált kell kiemelnünk, amelyek az évek folyamán országos jelentőségűvé váltak. Az első a 2016-ban 26. alkalommal megrendezett Rockmaraton, amelyre a 10 napos időtartama alatt több mint 50 000 ember látogatott ki a Szalki-szigetre. A rendezvényen a hazai régi és újabb zenei formációk mellett neves nemzetközi zenekarok is felléptek. A második jelentős fesztivál Dunaújvárosban a DUDIK, amely nyolcadik alkalommal került megrendezésre a Dunaújvárosi Egyetem szervezésében. A neves magyar csapatok mellett több külföldi előadó is tiszteletét tette a négynapos rendezvényen, amelynek az Alsó-Dunapart adott helyet.

1. táblázat: A kultúra terei Dunaújvárosban

Tér megnevezése	Téma	Fontosabb célcsoportok
Bartók Béla Művelődési Központ és Színház	magas kultúra	értelmiség
Intercisa Múzeum	történelem	iskolások
Munkásművelődési Központ	néptánc, versenytánc, modern tánc, klubok	fiatalok, nyugdíjasok
József Attila Könyvtár	irodalom, előadások	értelmiség
Sándor Frigyes Zeneiskola	zeneművészet	iskolások és szülei
Dózsa Mozicentrum	filmek, könnyűzene	fiatalok
Szoborpark	szobrászat	rekreációs tevékenységet végzők
Kortárs Művészeti Intézet	alkotóművészet, installációk, közösségi tér	értelmiség
Fesztiválok	populáris zeneművészet	fiatalok

Forrás: saját szerkesztés

Dunaújváros kulturális életét bemutató áttekintésünkben természetesen nem hagyható ki a modern művészet, amely két formában jelenik meg a városban. Az első a Dunaújvárosi Szoborpark, amelynek a főleg a Duna-parton található elszórt alkotásait a Nemzetközi Acélszobrász Alkotótelep résztvevői alkották meg. Az Alkotótelep 1974-től 2000-ig valósult meg, 12 alkalommal összesen 44 művész hozott létre 58 nagyméretű alkotást, amelyek a mai napig meghatározzák a város – és főleg a Duna-part – arculatát, és jelentős imázsalkotó elemek. A modern művészet másik színtere a Kortárs Művészeti Intézet, amely már kinézetében is modern és egyedi a maga Pengefalával. Az Intézet felett művészlakásokat alakítottak ki, valamint itt működik az Art Café kávézó is, így kiváló tere a művészek találkozásának, amelyek közül jelenleg is öten Munkácsy díjasok.

A dunaújvárosi vízió

Dunaújváros élő és sokrétű kulturális tereire, az itt élő művészekre és a rövid múlt ellenére is gazdag kulturális emlékekre építve egyfajta víziót alakítottunk ki. Vízióknak hívjuk, mert koncepciónak kevés, csupán alapja lehet egynek. Ez az elképzelés egy fejlődési irány, lehetőség a város számára, amelynek imázsa Magyarországon inkább egy szürke, panelházakból álló munkásváros. Az új vízió egyik célja, hogy erősen alakítsa a város imázsát, méghozzá az alábbi, a város múltjából és jelenéből eredő hívószavak mentén:

- *fiatal*: a város maga is fiatal, de a fiatalok is megtalálhatják itt a számításukat, legyen szó akár az oktatásról (Dunaújvárosi Egyetem), munkáról vagy szórakozásról, kultúráról
- *modern*: a város fiatalsága miatt is modern, az egyetem is megújult, és modern nagyvállalatok telepedtek le (Hankook Tire gumiabroncsgyár, Hamburger Hungária papírgyár)
- *befogadó*: a város egyik legnagyobb problémája a jelentős népességcsökkenés, amely trendet meg kell állítani és fordítani, emellett a város múltjából is fakad a befogadás: különböző térségekből és társadalmi helyzetből jött bevándorlók építették a várost
- *átfogó*: a vízióknak érintenie kell az élet minden területét, legyen komplex és horizontális, bevonva minél több résztvevőt
- *ipari*: Dunaújváros iparváros, és még sokáig az is marad, ezt nem elrejteni kell, hanem büszkének lenni rá, és összekötni például a modern hívószóval.

A vízió három részből áll össze, amelyből az első az imázs, a hírnév alakítása. Erre kiváló lehetőség – a modern művészetekre alapozva – a nagy felületű panelház-falak művészeti alkotásokkal való feldíszítése (1. kép). A panelházak szigetelésekor nem is lett volna jelentős pluszberuházás, de ezt az alkalmat elszalasztotta a város – pedig az ötlet akkor is felmerült. Dunaújváros egy hatalmas képtárrá válhat, a kissé egyhangú panelek pedig egyediséget kapnak. A festményeket érdemes a környezettel összhangban megalkotni, amire példa az alábbi kép is, ahol a szoborral alkot egységet az alkotás.

1. kép: Vízió: falfestmény és toronyszobor

Forrás: saját készítés

A másik imázs erősítő művészeti projekt a város egyik legmagasabb épületére, a városháza tetejére álmódott toronyszobor (1. kép). A szobor megalkotására nyilvános versenyt írnak ki, és természetesen a lakók döntenek a győztesről. A nagyméretű szobor olyan jelentős és egyedi alkotás lesz, ami egyedülálló hazánkban. Természetesen beleillik a modern művészet koncepcióba, és szerencsés esetben a helyi művészközösség alkotja meg. Az

egyediséget ki kell aknázni a marketing minden eszközével: a város új jelképe jelenjen meg képeslapokon, hivatalos levélpapírokon, a város honlapján, pólókon, ajándéktárgyakon, stb.

A vízió erősítéséhez a két – az imázs alakítását magára vállaló – húzóprojekten kívül komplex programok is szükségesek, ez a második elem. Ilyen lehet a Nemzetközi Acélszobrász Alkotótelep újbóli életre hívása. Az együttműködés jegyében az önkormányzat biztosítja a szállást és az ellátást a vendégművészeknek, a Dunaferre a számos barnamezős területéből ajánl fel egyet e nemes célra, a vállalkozások alapanyagot biztosítanak, a Kortárs Művészeti Intézet pedig a – főleg nemzetközi – értékesítésért felel. Így évente 5–6 szobor is viszi majd a hírét Dunaújvárosnak az egész világban, és a program finanszírozása is biztosítva lesz.

A vízió harmadik eleme a művészeti projektek támogatása. Ezen projekteknek is összhangban kell lenniük a hívószavakkal, azaz legyenek fiatalosak (új típusú művészeti megoldások, fiatalok bevonása), modernnek (technológiájukban), befogadóak (pl. témájukban), átfogóak (több területet is érintsenek) és ipariak (pl. nagy volumenűek). Ilyen lehet a város szabályos elrendezését kihasználó, a tömbházak tetejét hatalmas vásznakkal átmenetileg színező alkotás, amely csak a magasból, pl. drónok segítségével látható. Ezen művészeti projektek újfent kiváló alapanyagot adhatnak a városmarketing – Dunaújvárosban egyelőre nem túl aktív – gépezetének.

Konklúzió

A kultúrának társadalom-, gazdaság- és térformáló ereje is van, minél tudatosabb a használata, annál erősebb. Dunaújváros esetében láthatjuk, hogy számos egyedi vonással rendelkezik a kultúra és annak terei, ami egyrészt a város tervezett voltából ered, másrészt az évtizedek során kialakult kulturális élet sajátos erősségeiből (Szoborpark, modern művészetek). A felvázolt vízió erősen épít erre az egyediségre, hiszen ezzel emelkedhet ki Dunaújváros a vidéki középvárosok sorából.

A vízió továbbgondolása és bátor megvalósítása természetesen pozitív hatással lenne a város jövőjére. Egyrészt a pozitív önkép, a javuló imázs, hírnév erősítené a helyi lakosok önazonosságát, városazonosságát, így részben emiatt is csökkenne a komoly gondot okozó elvándorlás. Másrészt a jó hírnév nem csak lakosokat, hanem a társadalmi folyamatokkal integrálva gazdasági szereplőket is vonzana a településre. Ehhez tudatos városmarketing tevékenység is kell. Dunaújváros 2005-ben egy úttörő, komplex Városmarketing Tervet is készített, amely azonban a fiókban (pontosabban a város honlapján) porosodik.

A kultúra fejlesztő hatásainak kiaknázása még gyerekcipőben jár hazánkban, ez alól Dunaújváros sem kivétel. Az elmúlt években nemhogy a hatások kiaknázása felé nem mozdult el a város, de magának a kultúrának a támogatottsága is gyengült. Az egyes kulturális szerveződések sokszor napi pénzügyi gondokkal küszködnek, és a jelentős beruházások is elkerülik a kultúra világát. Dunaújváros fejlesztésében így egy újabb lehetőség marad kiaknázatlanul.

Irodalom

- Andersson, A. (1985) Creativity and regional development. *Papers of the Regional Science Association*, 56. pp. 5–20.
- Dziembowska-Kowalska, J., Funck, R. H. (1999) Cultural activities: source of competitiveness and prosperity in urban regions. *Urban Studies*, 8. pp. 138–1398.
- Fábián A., Tóth B. I. (2013) A kultúra területi mérhetősége és a kistérségek közművelődési jellemzői. *Tér es Társadalom*, 1. 97–113. o.
- Fábián A. (2010) Kultúraalapú városfejlesztés, kreatív városok. *Közép-Európai Közlemények*, 1. 90–99. o.

- Faragó L. (2003) A tér kép egy olvasata és a „területi” tervezés. *Tér és Társadalom*, 1. 19–40. o.
- Faragó L. (2012) Térértelmezések. *Tér és Társadalom*, 1. 5–25. o.
- Geddes, P. (1918) *Town Planning towards City Development*. A Report to The Durbar of Indore: Parts 1&2. Indore, HolkarState Printing Press.
- Kovács Z., Egedy T., Szabó B. (2011) A kreatív gazdaság földrajzi jellemzői Magyarországon. *Tér és Társadalom*, 1. 42–63. o.
- Lengyel I., Rechnitzer J. (2004) *Regionális gazdaságtan*. Dialógus, Budapest
- Szirmai V. (1988) „Csinált” városok. Magvető kiadó, Budapest
- Bender, Th., Taylor, W. R. (1990) Kultúra és Építészeti: Esztétikai feszültségek New York belvárosának kialakítása során. *Tér és Társadalom*, 3–4. 79–95. o.
- Timár J. (2006) Az agglomerálódástól a szuburbanizációig: „tértermelés” a poszt-szocialista Magyarországon. In: Csapó T., Kocsis Zs. (szerk.) *Agglomerációk és szuburbanizálódás Magyarországon*. Savaria University Press, Szombathely. 35–51. o.
- Törnqvist, G. (1983) Creativity and the renewal of regional life. In: Buttimer, A. (ed.) *Creativity and Context: A Seminar Report*. Lund Studies in Geography. B. Human Geography, 50. Gleerup, Lund. pp. 91–112.
- Wessely A. (2005) A kultúra, mint csali. *Jelenkor Online irodalmi és művészeti folyóirat*, 9. 873–879. o.

Internetes források

<http://castellum.do/2016/03/22/miert-szunt-meg-a-viadana-kamarakorus> (Interjú) Letöltés: 2016. május 20.

http://dunaujvaros.com/hirek/201605/orban_viktor_dunaujvarosban (Cikk) Letöltés: 2016. május 20.

http://www.dunaujvaros.hu/kultura_tortenet (Ismertető) Letöltés: 2016. május 20.

www.intercisamuzeum.hu (Honlap) Letöltés: 2016. május 20.